Amerikansk historieforskning

SÄRSKILT INOM VISSA grenar av socialvetenskapen intar Förenta staterna sedan årtionden en nära nog dominerande ställning. Inom sociologin och statskunskapen svarar en enorm produktion mot en genomsnittligt hög kvalitet; vad som skrivs i Europa är i varje fall icke bättre och ojämförligt mycket mindre. All sannolikhet talar för att det försprång USA redan vunnit ytterligare skall vidgas och att detta land under 1900-talet definitivt skall inta den ledande platsen inom samhällsforskningen som tillkommit Frankrike och England under föregående århundraden.

Mindre uppmärksammad är måhända den amerikanska historieforskningens höga standard och dess inriktning på från samhällssynpunkt betydelsefulla problem. Förutsättningarna härför är delvis desamma som för den amerikanska vetenskapens blomstring över huvud. Det finns gott om pengar och gott om professurer. En del amerikanska professorer har visserligen, till förvåning för en energisk kollega, skrivit litet eller intet, men de som skriver, och skriver bra, är tillräckligt många för att åstadkomma ett till omfattning och intensitet märkligt forskararbete. Väldiga fonder står till förfogande för stipendier, studieresor och specialundersökningar. Samarbetet spelar en ojämförligt större roll än hos oss. För de senaste åren är det tillräckligt att erinna om sådana jättestudier över kriget, respektive över negerproblemet som letta av amerikanen Quincy Wright och svensken Gunnar Myrdal.

Till dessa materiella förutsättningar kommer andra som också är betingade av miljön. USA har en kort historia: på tre hundra år har ett litet emigrantsamhälle utvecklats till världens mäktigaste stat, och detta har skett under kontinuerlig sammansmältning av skilda folk, raser och regionala grupper, i huvudsak med anlitande av demokratiska former som i andra delar av världen först långt senare blivit förhärskande. Härav följer en inriktning på nyare tid, och därmed också på i samtiden aktuella problem, en tendens att se politikens sammanhang med ekonomiska och sociala förhållanden och att i de stora massorna, icke i de enskilda aktörerna, se de drivande krafterna. I USA finns, för att stanna vid en punkt av särskild vikt, fria val, folkmörstningar och organiserade partier att studera sedan, lågt räknat, 150 år, och det material som föreligger omfattar ej blott unionen som sådan, utan även delstaterna med deras stora självstyrelse och ofta självständigt utvecklade politiska liv. Ett tillnärmelsevis så rikt material för studium av politiska organisationer och opinioner, av demokratins funktionering i det hela, står icke att finna i något annat land. Att någorlunda fullständigt klarlägga de politiska attityderna i Sverige före 1865 års representationsreform är på grund av bristen på material omöjligt. I Amerika finns för kartläggandet av opinionerna före, under och efter inbördeskriget 1861—1865 ett överrikt, genom den demokratiska tekniken producerat material. Den amerikanske historikern tvingas på detta sätt att söka fastställa stora sammanhang genom anlitande av kvantitativa metoder. Den idealtypiska källa som de diplomatiska depescherna utgör i Sverige motsvaras i USA av skilda aktstycken till belysning av idéer och opinioner.

Den amerikanska historieforskningens sedan länge nationella och realistiska inriktning bör jämväl understrykas. De av mer eller mindre omedveten metafysik präglade perspektiv som möter särskilt hos tyska historiker är denna forskning främmande. Hegel och Marx har inte, utom vad några tyska immigranter betriffar, lyckats vinna insflytande på andra sidan Atlanten. Särskilt anmärkningsvärt är att den amerikanska historievetenskapen, som mer än någon annan uppmärksammar ekonomiska och sociala problem, nästan genomgående förskmar den dogmatik och den grovt förenklande vokabulär som hör den marxistiska skolan till.

*

Ett par exempel på problemkomplex som under de senaste åtionden stått i förgrunden av den amerikanska historieforskningen skall belysa det sagda.

Debatterna och konflikterna kring den amerikanska författningen av år 1787 har man länge varit benägen att betrakta från formellt konstitutionella synpunkter; särskilt har den självfallna motsättningen mellan större och mindre stater trätt i förgrunden. Något år före förra världskriget ställde emellertid Charles Beard genom sin undersökning "En ekonomisk tolkning av Förenta staternas författning" problemet i ny belysning. Författningen utarbetades och genomdrevs enligt Beards tolkning av en tämligen klart begränsad samhällsgrupp: kapitalister, företagare och affärsmän, som genom upprättande av en stark unionsmakt ville skapa betingelser för ett fast penningvärde och en ohindrad handel och alldeles särskilt räknade med att unionen skulle till den ursprungliga kursen överta de starkt deprecierade skuldförbindelser vilka delstaterna utställt under frihetskriget. Därjämte ville denna grupp genom ett konstrikt maktfördelningssystem hindra ett majoritetsvälde av den typ som kännetecknade delstaternas författningar; de erkände visserligen folksuveränens princip men ville samtidigt, som Beard uttryckte det, göra "Amerika tryggt mot demokratin". Striderna mellan denna grupp och de tveksamma eller kritiska anhängarkare som utgjorde massan av befolkningen kan Beard följa från stat till stat i representationernas debatter och omröstningarnas utfall. Medan det i Sverige möter stora svårigheter att klarlägga den ekonomiska och sociala bakgrunden till vid samma tid inträffade händelser, såsom 1772 års revolution och 1789 års statskupp (jfr Hugo Valentins utredning i Verdandis skriftserie), har man sålunda i Amerika, tack vare det rådande politiska systemet, i detalj kunnat analysera förhållandet mellan ekonomi och politik.

Den av Beard framförda synpunkten har visat sig synnerligen fruktbärande. En stor del av USA:s historia kan ses som en strid mellan kapital och jord, mellan de i nordöstern koncentrerade penning- och företagarintressena och bondegrupperna i södern och västern. Jeffersons demokratiska parti i början av 1800-talet, liksom Jacksons motsvarande parti tjugu år senare, har framställts som framgångarika reaktioner från småbrukarnas sida mot tendenser till penningvälde och social hierarki. Detsamma gäller en rad senare rörelser, såsom 1890-talets av Bryan ledda radikalism, den Roosevelt-ska progressismen och den Wilsonska reformpolitiken i början av 1900-talet. Samtidigt som de otaliga arbeten vilka ägnats dessa riktningar belyser den politiska verksamhetens ekonomiska och sociala bakgrund, visar de hur svårt det är att göra den politiska demokratin till en realitet, vilka möjligheter som finns för en begränsad grupp att trots den allmänna rösträtten utöva ett bestämmande inflytande. Undersökningarna i ämnet formar sig till en ekologiskt historieskrivning till vilken vi i Sverige knappast har några motsvarigheter.

Detsamma gäller i kanske än högre grad forskningen kring inbördeskriget 1861—1865. Detta krig har av skilda generationer och skilda grupper av historiker setts ur de mest olika perspektiv. Det har framstått som en konflikt rörande tolkningen av vissa bestämmelser i unionsförfattningen. Det har skildrats som en av principiella motsättningar i slavverifrågan bestämd kamp. Det har, särskilt under senare tid, betraktats väsentligen från allmänna ekonomiska synpunkter, som en ofrånkomlig uppgörelse mellan två ekonomiska system. Nordens seger blev, även om detta var medvetet endast för några få, ett medel att säkerställa och påskynda utvecklingen mot Industrialism och modern kapitalism. Man har t. o. m. gjort gällande (så t. ex. den kommunistiske historikern Du Bois i Black reconstruction) att USA vid inbördeskrigets slut var lika en omvälvning av samma typ som kom i Ryssland femtio år senare, att unionen jämförelsevis litt kunde ha ophållats till en "demokratisk diktatur", med industrialisering i socialistisk regi under samverkan av arbetare, bönder och frigivna negrer.

Men denna intressanta debatt gäller blott en sida av saken. Andra problemställningar i samband med inbördeskriget är lika väsentliga. Själva kriget, med sina massuppbåd, sina tekniska nyheter, sin väldiga områden omspännande strategi, har karaktäriserats som det första moderna kriget, och en engelsk militärförfattare, Fuller, har utfört parallellerna med världskriget 1914—1918. En rad amerikanska historiker söker genom specialstudier klarlägga krigets förutsättningar. Hur var det exempelvis möjligt att samla praktiskt taget hela Södern till försvar för slaveriet, trots att endast en liten minoritet av folket ägde slavar och trots att slaveriet med all säkerhet skadade det stora flertalets ekonomiska möjligheter? Svaret kan ges blott genom en detaljundersökning av situationen i de skilda staterna. Säkert är att Södern kan betecknas som den första formella demokrati i vilken kombinationen av propaganda och frihetsinskränkningar skapade ett slags halvdiktatur, som i sin tur ledde till absolut konformitet i åsikter på vissa centrala punkter. Både i fråga om teknik och ideologi är likheterna med de senaste årtiondenas europeiska diktaturer påfallande. En tredje problem gäller unionens sammansvetsning efter nordstaternas seger. Var den maskerade diktatur genom vilken Norden skaffade de besegrades inlemmande i unionen nödvändig? Var den terrorism som organiserades mot förtrycket — ett motstycke till vår tids motståndsrörelser — det enda sättet för Södern att återfå sin rätt till självstyrelse? Hur än svaren på dylika frågor utfaller ger undersökningen av dem en mångsidig belysning av problem som är aktuella i vår tids internationella likaväl som inomstatliga politik.

De nu givna exemplen på problem inom amerikansk historieforskning kunde mångfaldigas. På alla områden möter — till följd av händelsernas innebörd, källornas beskaffenhet och forskningens metoder — rön och synpunkter som bidrar till belysning av nutida sociala och politiska problem och som är ägnade att stimulera historievetenskapen i andra länder.

*

I Sverige är, efter allt att döma, amerikansk historia och historieforskning föga studerade. Den vetenskapliga undervisningen har i varje fall icke på senare år — och med all sannolikhet icke heller tidigare — kommit in på dessa frågor. Studiehandböckerna vid våra universitet och högskolor uppmanar dessutom att fästa moderna amerikanska arbeten; i vissa fall svarar mot en rad monografier över Bismarck någon enda bok rörande 1800-talet i Amerika. Här är en ändring påkallad både från begränsad historievetenskaplig synpunkt och med hänsyn till historiens nära sammanhang med andra, på studium av samtiden mera inriktade vetenskapsgrenar.

Herbert Tingsten

Mustigt och serafiskt

Carl Zuckmayer var i Weimarrepublikens Tyskland en synnerligen mångfrestande författare; framför allt hade han framgång med lustspel, där hans frodiga humor fick flöda fritt och ogenerat. Som så många andra tyska diktare gick han vid nazismens genombrott i landsflykt, men i exilen, som för hans vidkommande innebar jordbruksarbete och författarskap i Vermont, USA, har han lätit hära av sig med böcker som inte kan förbigås då det gäller att summera vad den tyska emigrantlitteraturen, fiktionsmässigt sett, värde. Värd att lägga märke till är framför allt Zuckmayers självbiografi, "Pro domo", där författaren bl. a. fastslår att han trots de droppar judiskt blod som orsakat hans utstötande ur "folkgemenskapen" i alla avseenden har känt sig som "tysk av utpräglat regional typ från sydvästliga Rhen-bessiska trakter, där den katolska traditionen på fädernet och den självklara kontakten med katolicismen spelade en väsentlig och ingripande roll". Det utpräglat regionalistiska draget i Zuckmayers naturell kommer också klart till synes i hans senaste verk, berättelsen *Der Seelenbräu* (Bermann-Fischer, Stockholm). Det är en berättelse sammanvirknad av humor och människokunskap, musik och nostalgi. Den värld Zuckmayer här frammanar, den i närheten av Salzburg belägna lilla köpingen Alt-Köstendorf med dess värdshus och kyrka och borgerliga livsföring, är för honom en minnets vallfartsort: det är en plats där tiden stått still.

Den hemliga maktkampen mellan den väldige bryggaren Matthias Hochtleithner och prosten i Alt-köstendorf skildrar Zuckmayer med uppbåd av hela sitt förråd av poetisk realism och bondskt skämtlynne, medan det unga förälskade paret, som till slut åstadkommer frid och försoning, tecknas med fin lyrisk stämningskonst. Berättelsen, som naturligtvis inte är något magnum opus, men ändå har sitt givna intresse, har en utpräglat musikalisk klangbotten: den är uppfylld av klockklanger och Lusande Bach-musik, den förenar det mustigt jordiska med det serafiska och jungfruliga — på ett sätt som kan komma en nordisk lisare att tänka på vissa Karlfeldtska dikter.

J. E.

Folkkonjaksbrist blott tillfällig

— Skall nu till och med folkkonjaken ta slut. frågade en förskräckt röst i Dagens Nyheters telefon.

Nej, så "farligt" är det nog inte. En rundvandring till ett par utminoteringsställen visade att det faktiskt rådde brist på folkkonjak, liksom på svensk vermut. Men direktör Bergendahl i Vin- & spritcentralen lugnar:

— Folkkonjaken, som är av ett de vie-typ, finns i lager i tillräcklig mängd, men det är vissa svårigheter med expedieringen på grund av personalbrist. Förhoppningarna att den till hösten skulle få en större tillsättning framkt vindestillat har tyvärr kullkastats. Priserna i Frankrike är alltför höga. Men möjligt bättre har drycken i alla fall blivit, jämfört med vad den en gång var — sedan någon tid dryges den nämligen ut med portugisiskt vindestillat.

Vad vermuten beträffar är situationen svårare på grund av sockerbrist. Även där har portugiserna dock trätt hjälpande emellan med koncentrerad druvsötningsmedel. Från Portugal kunde dessutom en oförskuren brandy släppas ut den 1 juli. Den lär säljas bra.

Viskyn som kom samtidigt är redan i de närmaste slut. När nästa utsläpp kan ske är ännu oviist. Då och då kommer någon mindre kvantitet in i landet.

Punschbesked kan väntas.

Vad den efterlängtade punschen beträffar kanske det kan bli besked så småningom. En holländare reser för närvarande omkring på Java för att studera arrakleveransmöjligheterna däritrån. Så värst ljusblått ser det inte ut, orolighéterna på ön lär fortsätta. När han återkommer till Holland i september bör han dock kunna ge besked.

Även på Stockholmsstenet råder stor brist på kompetent folk, vilket är orsaken till den kraftiga efterslängningen i svar på skrivelser om ökad tilldelning, extratilldelningar o. dyl. En ansökan av det föra slaget brukar man i vanliga fall kunna besvara redan inom sex veckor. Nu dröjer det både två månader och mera. Allmänheten får ge sig till tåls, förklaras det.

Javastopp också för tobak.

Vad brosten på cigarrcigarretter beträffar, förklarar direktör P. O. Westerberg i Tobaksmonopolet att den inte, som på sina håll förmodats, beror på bristen på emballage.

— Var det bara kartonger folk ville ha, skulle de få sitt lystmåte. Nu är det de ljusare sorterna som det är ont om. Vi har rätt små lager kvar och vet inte när vi kan få mera — den tobaken måste hämtas från Java och Sumatra.

Segsliten medling inom telegrafverket

Svar har på måndagen avgivits på det av förhandlingsdelegerade tillstyrkta medlingsförslag som den 21 juni framlades i avtalsfrågan rörande telegrafverkets tjänstebetare.

Telegrafstyrelsen har godkänt förslaget under förutsättning att det accepteredes också av motparten, Telegraf- och telefonmannaförbundet har meddelat att förslaget icke vunnit majoritet vid företagen omröstning. Efter ytterligare undersökning av situationen har opartiske ordföranden, sekreterare Schmidt, tillställt förbundet en hemställan att ta förslaget under ny prövning.

Livsmedelsarbetarförbundets kongress började efter sändagens öppningsförrättter på måndagen sina förhandlingar med att välja presidium. Till kongressens ordföranden utsågs Gelen Ericson och Harry Ljung, Stockholm, samt N. Ämström, Hälsingborg. Till huvudsekreterare utsågs redaktör Erik Zander, Stockholm, med Fr. G. Nilsson och Axel Andersson som biträdande sekreterare. Härefter upptog kongressen behandlingen av verksamhetsberättelserna för den gångna kongressperioden. Den fortgick hela dagen.

Ett nordiskt folkmöte läger på söndag rum vid fredsmonumentet i Eda vid svenskt-norska gränsen. Arrangörer är Svenska freds- och skiljedomsföreningen, Norges fredsförening och Ungdomens fredsförbund. Hälsingstalet hålls av Freds- och skiljedomsföreningens ordförande, riksdagsman E. A. Lindblom, Falun, som fungerar som mötesledare. På programmet står tal av bl. a. professor Ake Holmbäck, Uppsala, ordföranden i Norges fredsförening, överåtare Olav Sostre, Bergen, rektor Tor Thernan, Helsingfors, förbundssekreterare Bror Edberg, Stockholm, och sekreterare Carin Mörth, Stockholm. Norske utrikesminister, statsrådet Lange, Oslo, skulle ha talat, men, har anmält förhinder. Han kommer att ersättas av en annan, ännu ej utsedd premiärminister norrman.

Från negativ till positiv...

Den kräsne fotografen — vare sig han är yrkesman eller amatör — väljer Ilford-Selo material. Han vet att det färdiga fotografiet är lika beroende av en god film som ett gott kopiepapper.

Här några exempel på kvalitetsmaterial från Ilford:

ILFORD H.P.3-FILM
Pankromatisk porträttfilm, 32° Sch. Klara, detaljrika negativ.

ILFORD H.P.3-PLÅT
34° Sch. Ultrahastig — All round plåt.

SELO H.P.3
Förnämsta rullfilm, 32° Sch. tonriktig och finkornig.

ILFORD BROMID
Hastigt, klart arbetande förstoringspapper.

ILFORD PLASTIKA
Papperet med ouppnådd briljans.

ILFORD CONTACT
Papper för kontaktkopiering av amatörbilder.

ILFORD
SELO
FÖRNÄMSTA MATERIAL FÖR YRKESMANNEN OCH AMATÖREN

MAXIMUM av PÅLITLIGHET

Då Ni flyger med ett Douglasplan, kan Ni känna Er fullt säker. Dess konstruktion grundar sig nämligen på den största erfarenhet, som någon flygplanstillverkare äger. Över 11.000 Douglas transportplan ha redan tillverkats och med dem har en sammanlagd sträcka flugits, motsvarande jorden runt 350.000 gånger. Douglasplanen ha i praktiken bevisat sin pålitlighet.

ALLT FLERA RESA
TILL ALLT FLERA PLATSER
MED DOUGLAS PLAN

DOUGLAS

Flyg DOUGLAS
med SWEDISH AIRLINES
ABA och SILA

Dessa 85 flygbolag lita på Douglas

*

U. S. A.: Alaska Airlines, Alaska Coastal Airlines, American Airlines, American Overseas Airlines, Braniff Airways, Capitol Airlines — PCA, Chicago and Southern Airlines, Colonial Airlines, Continental Air Lines, Delta Airlines, Eastern Air Lines, Essair Lines, Inland Air Lines, Mid Continent Airlines, National Airlines, Northeast Airlines, Northwest Airlines, Pacific Northern Airlines, Panagra, Pan American World Airways, Trans World Airline, United Air Lines, Western Airlines. AUSTRALIEN: Ansett Airways, Australian National Airways Pty., Australian Commonwealth, Butler Air Transport Co., Guinea Airways Limited, Qantas Empire Airways, Tasman Empire Airways. BELGIEN: Sabena Airlines. BOLIVIA: Lloyd Aero Bolivisno, Pan American Lloyd. BRASILIEN: Cruzeiro do Sul, Empresa de Transp. Aereovias, Linhas-Aereas Brasileiras, Navegacao Aerea Brasileira, Panair do Brasil, Viacao Aerea Sao Paulo. B. W. I.: British West Indian Airways. CALCUTTA: China Aviation Transport Corp. KANADA: Canadian Pacific Airlines, Trans-Canada Airlines. CENTRAL- och SYDAMERIKA: TACA Airways. CHILE: Linea Aerea Nacional. KINA: China National Aviation Corp. COLUMBIA: Aerovias Nacionales de Colombia (Avianca), American Air Transport, Uraba, Medellin & Central Airways. CUBA: Compania Cubana de Aviacion, Compania Nat. Cubana de Aviacion (P. A. A.). TJECKOSLOVAKIEN: Czechoslovakia Airlines. DANMARK: Danish Air Lines (D. D. L.). ENGLAND: British Overseas Airways Corp. FRANKRIKE: Air France. HAWAII: Hawaiian Airlines. INDIEN: Air Services of India, Airways, Ltd., Deccan Airways, Indian Civil Air Lines, Indian National Airways, TATA and Sons. IRLAND: Aer Lingus Teoranta. JAVA: K. N. I. L. M. LIBANON: Middle East Airlines. MEXIKO: Aeronaves de Mexico, Aerovias Branif, Bola de Nieve, Compania Mexicana de Aviacion (P. A. A.). MOZAMBIQUE: Divisao de Exploracao dos Transp. Aereos. HOLLAND: K.L.M. NYA ZEELAND: Tasman Empire Airways. NORGE: Det Norske Luftfartselskap. PERU: Compania de Aviacion "Faucett." FILIPPINERNA: Far Eastern Air Transport, Philippine Airline. PORTUGAL: Aero Portuguesa Ltd. P. E. I.: Maritime Central Airways. PUERTO RICO: Caribbean Atlantic Airlines. SKOTTLAND: Scottish Airways. SYD-AFRIKA: South African Airways. SPANIEN: Iberia Compania Mercantil. SVERIGE: SILA, ABA. SCHWEIZ: Swissair. TURKIET: Turkish Airlines. VENEZUELA: Linea Aeropostal Venezolana.

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.